

ALIFBEGACHA BO'LGAN DAVRDA TAYYORGARLIK MASHQLARINI TASHKIL ETISH

Yusufzoda Shabnami Yunus

Buxoro davlat universiteti

Boshlang'ich ta'lim metodikasi kafedrasida katta o'qituvchisi

Annotatsiya. Ushbu maqolada alifbegacha bo'lgan davrda tayyorgarlik mashqlarini tashkil etishda innovatsion texnologiyalaridan foydalanish ahamiyati keltirilgan. O'quvchilarni alifbegacha bo'lgan davrda tayyorgarlik mashqlarini tashkil etishga o'rgatishning innovatsion usullari yoritilgan.

Kalit so'zlar: Analitik ko'rish, element, baland-past, keng-tor, yaqin-uzoq, o'rta (oraliq), uzunroq-kaltaroq, teng bo'lmagan masofa, to'g'ri-qiya, chapga-o'ngga, yozuv mashqlari

Аннотация. В данной статье представлена важность использования инновационных технологий в организации подготовительных занятий в доазбучный период. Выделены инновационные методы обучения студентов организации подготовительных упражнений в доалфавитном периоде.

Ключевые слова: Аналитическое зрение, элемент, высоко-низко, широко-узко, ближнее-дальнее, среднее (среднее), длиннее-короче, неравное расстояние, прямо-наклон, влево-вправо, письменные упражнения

Abstract. This article presents the importance of using innovative technologies in the organization of preparatory exercises in the pre-alphabetic period. Innovative methods of teaching students to organize preparatory exercises in the pre-alphabetic period are highlighted.

Key words: Analytical vision, element, high-low, wide-narrow, near-far, medium (intermediate), longer-shorter, unequal distance, straight-tilt, left-right, writing exercises

Boshlang'ich sinflarda harflarning shaklini to'g'ri yozishga o'rgatish o'qituvchidan ham, o'quvchilardan ham ko'p mehnat talab etadi. O'quvchi har bir harfning tuzilishini, yozilishini ko'rishi va tasavvur hosil qila olishi lozim. O'qituvchi esa o'quvchilar tomonidan yo'l qo'yilgan xato va kamchiliklarni aniqlashi va uni tuzatish yo'llarini belgilashi kerak. O'quvchilar tomonidan ham, o'qituvchi tomonidan ham har bir harf aniq yozilishiga erishish, buning uchun ko'p mashq qilish kerak bo'ladi. Dastlab yozish sur'ati sekin bo'ladi, keyinchalik o'quvchilar harflarning yozilish shaklini yaxshi o'zlashtirib olganlaridan so'ng yozuvning tezligi ortib boradi. Harflarning shaklini tushuntirishda dastlab doskaga yozib ko'rsatish juda muhimdir. Buning uchun o'qituvchining o'zi yaxshi yoza oladigan bo'lishi kerak. Agar o'qituvchi bir harfni bir safar boshqa shaklda, ikkinchi safar yana bir shaklda yozib ko'rsatsa, o'quvchilar ikkilanib qoladilar va xatoga yo'l qo'yadilar. O'quvchi to'g'ri yoki noto'g'ri yozilgan harflarni bir-biridan ajrata olishi, ulardagi asosiy kamchiliklar nimadan iborat ekanligini ko'rsata olishi lozim. Shuning uchun ham o'quvchilarda harfning shaklini analitik ko'rish malakasini o'stirish talab etiladi. Analitik ko'rish malakasi faqat to'g'ri va noto'g'ri yozilgan harflarni solishtirish orqali o'stirib boriladi. O'qituvchi o'rgatmoqchi bo'lgan harfning shaklini va yozilish tartibini doskada ko'rsatib bergandan so'ng o'quvchilarga 2-3 qator mustaqil yozishga ruxsat etishi mumkin. Bu vaqt ichida o'qituvchi sinfni aylanib, o'quvchilarning yozuvini tekshirib chiqishi va xato yozayotgan o'quvchilarning yozuvlaridan bittasini namuna uchun tanlab olib, doskada o'quvchi qanday xato yozgan bo'lsa, o'qituvchi ham shunday shaklda yozib ko'rsatadi. Agar o'quvchilar o'z o'rtoqlarining yo'l qo'ygan xatosini ko'rsalar, shu ondayoq qo'l ko'tarib, uni tuzatishga harakat qiladilar. Agar o'quvchi harfni juda ham noto'g'ri yozgan bo'lsa, o'quvchilar taajjublanadilar va unga tanqidiy nazar bilan qaraydilar. Shunday tanqidiy munosabatning o'zi ko'p xatolarning oldini olishga yordam beradi. Bunday noto'g'ri yozilgan harflarni doskada yozib ko'rsatish orqali tahlil qilish maqsadga muvofiqdir, chunki uni hamma o'quvchilar kuzatib

turadilar. Masalan, qoidaga mos qilib yozilgan kichik «m» harfi bilan noto'g'ri yozilgan kichik «m» harfini doskada quyidagicha yonma-yon ko'rsatish mumkin.

Kichik «m» harfini yozishda yo'l qo'yilgan asosiy kamchilik nimadan iborat ekanligini o'qituvchi o'quvchilardan so'raydi. O'quvchilar javob beradilar. (Uchinchi osti ilmoqli tayoqcha shaklidagi elementi ikkinchi kichik tayoqcha shaklidagi elementdan kichik bo'lib qolgan). Aslida esa ular barobar bo'lishi kerak edi. Shundan so'ng o'qituvchi yana shunga o'xshash ikkinchi bir xatoga yo'l qo'yib yozilgan kichik «m» harfini ko'rsatishi mumkin. O'quvchilar darrov uning ham xatosini aytib beradilar. (Birinchi boshlash elementi uzun bo'lib ketgan.) Harflardagi kamchiliklar tahlil qilib bo'lingandan so'ng doskadagi noto'g'ri yozilgan harflarni o'chirib tashlab, to'g'ri yozish qoidalari eslatib o'tiladi va yuqoridagi kabi kamchiliklarga yo'l qo'yimaslik uqtiriladi. Bunday to'g'ri va noto'g'ri yozilgan harflarni taqqoslash orqali o'quvchilar shunday xulosaga keladilar: to'g'ri yozilayotgan harflarning elementlari bir xil qiyalikda bo'lishi hamda ular orasidagi masofa bir xilda saqlanishini bilib oladilar. Qoida bo'yicha o'quvchilar harflarni elementlarga ajratib yozmasalar ham, har bir harfning qanday elementlardan tuzilganini, yozayotganda peroni qaysi tomonga harakat qildirishni, qaerda burilish bo'lishini, qaysi elementi qanday qiyalikda yozilishini yaxshi bilishlari kerak. Bu esa o'quvchilarga harflarning shaklini yana ham chuqurroq o'zlashtirib olishga katta yordam beradi. I sinfda yozuv mashqlarini tashkil etish birmuncha murakkab bo'lib, bir necha xil vazifani o'z ichiga oladi: bolalar o'qituvchining so'zini tinglaydilar, doskaga yozgan harf va so'zlarni ko'rib boradilar, ayrim matnlarni ko'chirib yozadilar, so'z va bo'g'inlarni tahlil qiladilar va hokazo. Har bir yozuv mashg'ulotini boshlashdan oldin hamda butun dars jarayonida ham o'quvchilarga to'g'ri o'tirish qoidalarini eslatib turish maqsadga muvofiqdir. Bu masalani oson hal etishning yana bir yo'li sinfga to'g'ri o'tirish qoidalari ko'rsatilgan plakatlarni osib qo'yishdir. O'quvchilarda chiroyli, aniq va toza yozishga qiziqish va muhabbat uyg'otish uchun birinchi navbatda o'qituvchining o'zi chiroyli yozishi lozim.

I sinfda o'qish darslarida o'quvchilar tovush hamda bosma harflar bilan tanishtirilsa, tovush va harflarni analiz va sintez qilish orqali ularning nutqi o'stiriladi. Shu kabi yozuv darsining ham ayrim spetsifik xususiyati bor. Masalan, agar o'quvchilar o'qish darsida «Alifbe» kitobidagi tayyor bosma harflardan foydalansalar, yozuv darsida bu narsa ko'rinmaydi. Har bir harf va uning elementini o'quvchining o'zi namunaga qarab yozadi. Shuning uchun ham bu sinfda yozuvga o'rgatish o'z navbatida quyidagi kabi qator tushunchalarni bilishni talab etadi: **baland-past, bir xil, keng-tor, yaqin-uzoq, yuqoriga, pastga, o'rta (oraliq), uzunroq-kaltaroq, teng, teng bo'lmagan masofa, to'g'ri-qiya, chapga-o'ngga.**

O'qituvchi yozuv malakasiga o'rgatishga boshlashdan oldin o'quvchilar bilan yuqoridagi ko'rsatib o'tilgan tushunchalar ustida ish olib borishi lozim. Bu o'quvchilarga harflarning shaklini uning harakatini yaxshi tushunishlariga katta yordam beradi. I sinfda yozuv mashqlari uchun berilgan alifbegacha bo'lgan davrni birmuncha uzaytirish mumkin. («Alifbe» kitobida esa bu davr uchun 6-7 kun berilgan). Ammo bu davrda yozuv darsi bilan o'qish darsi o'rtasida birmuncha farq bo'lishi mumkin, bundan cho'chimaslik kerak, chunki bu vaqtda o'quvchilar so'z va harflarni o'tilgan materiallar asosida yozib o'rganadilar. Keyinchalik esa o'qish bilan yozuv darsi bir-biri bilan uzviy bog'langan holda davom etadi. O'qishning birinchi haftalaridagi tayyorgarlik mashqlari asosan og'zaki nutqni o'stirishga qaratiladi. Ammo butun dars davomida og'zaki nutq bilan shug'ullanish bolalarni zeriktirib qo'yishi mumkin. Shuning uchun bu darslarning ma'lum qismini og'zaki nutqini o'stirishga, ma'lum qismini esa yozuv mashqlari uchun sarflash kerak. Bu davrda husnixatga oid tayyorgarlik mashqlarini tashkil etishning ahamiyati katta.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Yunus, Y. S. (2021). Features of Logical Thinking of Junior Schoolchildren. *Middle European Scientific Bulletin*, 10.
2. Yusufzoda, S. (2019). Organization of independent work of students in mathematics. In *Bridge to science: research works* (pp. 209-210).

3. Yunus, Y. S. (2021). Methodology Of Teaching Assignments To Work With Non-Standard Solution In Primary School Mathematics Education. *The American Journal of Social Science and Education Innovations*, 3(02), 439-446.
4. Yunus, Y. S. (2021). Use of innovative technologies in improving the efficiency of primary school students. *Middle European Scientific Bulletin*, 11.
5. Yunusovna, Y. S. (2022). METHODOLOGY OF FORMATION OF GRAPHIC SKILLS IN PRIMARY SCHOOL STUDENTS. *EUROPEAN JOURNAL OF MODERN MEDICINE AND PRACTICE*, 2(4), 129-133.
6. YUSUFZODA, S. (2020). O 'quvchi mantiqiy tafakkurini shakllantirish omillari. *ЦЕНТР НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ (buxdu.uz)*, 1(1).
7. Yusufzoda, S., & Ortiqova, S. (2021). Improving the methods of developing thinking ability of primary school students in mathematics. *ACADEMICIA: An International Multidisciplinary Research Journal*, 11(4), 1458-1463.
8. Yunus, Y. S. (2022). FORMATION OF CURRENCY SKILLS IN PRIMARY SCHOOL STUDENTS. *EUROPEAN JOURNAL OF INNOVATION IN NONFORMAL EDUCATION*, 2(2), 281-285.
9. Yunus, Y. S. DEVELOPMENT OF LOGICAL THINKING IN MATHEMATICS LESSONS AS THE BASIS FOR IMPROVING THE QUALITY OF THE EDUCATIONAL PROCESS. *Chief Editor*.
10. Юнус, Ю. Ш. (2022). ОБУЧЕНИЕ СТУДЕНТОВ ИСПОЛЬЗОВАНИЮ ПИСЬМЕННЫХ СРЕДСТВ ПРИ ФОРМИРОВАНИИ ПИСЬМЕННЫХ НАВЫКОВ. *THEORY AND ANALYTICAL ASPECTS OF RECENT RESEARCH*, 1(9), 153-158.
11. Yunus, Y. S., & Hikmatovna, N. M. (2022). WAYS OF EFFECTIVE USE OF EDUCATIONAL METHODS AND TOOLS. *THEORY AND ANALYTICAL ASPECTS OF RECENT RESEARCH*, 1(9), 148-152.
12. YUSUFZODA, S. МАТЕМАТИКА ДАРSLARIDA MANTIQUIY FIKRLASHNI RIVOJLANTIRISH O'QUV JARAYONI SIFATINI OSHIRISH ASOSI SIFATIDA. *EDAGOGIK AHORAT*, 59.
13. Olloqova O'g'iljon, M. (2022). Development of Students' Pragmatic Competence through Phonetic Knowledge. *International Journal of Trend in Scientific Research and Development*, 6(6), 1541-1545.
14. Mamanazarova, O. O. (2022). ONA TILI VA O'QISH SAVODXONLIGI DARSALARIDA HIKOYANI TAHLIL QILISH ORQALI O'QUVCHILAR NUTQINI O'STIRISH. *Scientific Impulse*, 1(5), 694-699.
15. Mamanazarovna, O. O. (2022). O'QUV JARAYONIGA INTENSIV TA'LIM TEXNOLOGIYALARINI JORIY QILISHNING AHAMIYATI. *THEORY AND*

ANALYTICAL ASPECTS OF RECENT RESEARCH, 1(9), 67-70.

16. Olloqova, O. (2022). УЧАЩИЕСЯ НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЫ НА УРОКАХ РОДНОГО ЯЗЫКА ОРГАНИЗАЦИЯ КОМПЕТЕНТНОСТНОГО ПОДХОДА. *ЦЕНТР НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ (buxdu. Uz)*, 8(8).

17. Jobir o'g'li, Y. M., & Roziyabonu, S. (2022). 1-SINF МАТЕМАТИКА DARSLARIDA GEOMETRIK MATERIALLARNI O'RGATISH. *THEORY AND ANALYTICAL ASPECTS OF RECENT RESEARCH, 1(9), 132-137.*

18. YARASHOV, M. (2023). The Place of Digital Technologies in the Education System. *ЦЕНТР НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ (buxdu. uz)*, 30(30).

19. YARASHOV, M. (2023). Methodology of Application of Digital Technologies in Primary Education. *ЦЕНТР НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ (buxdu. uz)*, 30(30).

20. YARASHOV, M. (2023). The Process of Creative Organization of Primary School Mathematics Education through Digital Technologies. *ЦЕНТР НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ (buxdu. uz)*, 30(30).

21. YARASHOV, M. (2022). Characteristics of International Integration of Sciences in Primary Schools. *ЦЕНТР НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ (buxdu. uz)*, 23(23).

22. Башинова, С. Н., Кокорева, О. И., Пешкова, Н. А., & Хамдамова, В. А. (2022). Детерминированность развития социально-бытового поведения дошкольников с расстройством аутистического спектра типом родительского отношения